

Kendi yeteneklerimizi aşan güçlerle ne kadar çevrili olduğumuzu tam anlamı ile duyma tecrübesi, birbirine hikâye anlatmanın temel kategorilerinden sadece bir tanesidir. Bu sadece bir dalga uzunluğudur. Eski geleneksel hikâyeleri kapsadığı gibi, çocuklar için yazılmış modern hikâyeleri de içerir. Böylece, «Dağların ötesinde, uzaklarda» diyen William Maerel ya da Leon Garfield'in «Smith»⁷indeki Charles Dickens' andır parı - karanlık, okunulabilir havayı anlayabiliriz. Bunlar, insanlığın eski beklentilerinin, töhmet altında bulunan modern dünyamızda yeni bir önem kazanmasından ibarettir.

Diğer dalga uzunluklarının fonksiyonları

Kendi kusurlarının esiri olmuş kişilerin davranışlarını yaşamak, ikinci bir masal anlatma kategorisi oluşturmaktadır. Bize gerekli olan bu kategori, belki de insanlığın başlangıcından beri varolagelmıştır. Gerekli sosyal modelleri gösteren örnek hikâyeler ise üçüncü kategoridir. Örnekli hikâyeler, fabletler gibi. Bunlar, modern çocuk edebiyatında hâkim bir rol oynamakla birlikte, şimdilik bu konuyu ele almayacağız. Dördüncü dalga uzunluğunu, peri masalı, tam anlamıyla sihir masalı, yani «Maerchen» oluşturmaktadır. Bunların fonksiyonu, sözlü geleneğin diğer üç türünün fonksiyonlarından tamamen farklıdır. Her halde, şeytana ait hikâyeler, şaka, fabl ve «maerchen» psikolojik gereksinimlerdir. Sanayileşmiş toplumumuzda sözlü geleneğin yokolmaması, gereksiz bir şey gibi atılmamasının gerekçesi basit ve açıktır: İnsan tabiatı gereksinme duymaktadır. Kişinin ruhsal gelişimi onlar olmaksızın başarılamaz. İnsanlığın farklı sosyal sistemlerden geçmiş olması birşeyi değiştirmez. İnsan tabiatı, sosyal hayatın değişen gereksinmelerine adapte olabilmemiş, ancak temel çatışmalarını değiştirememiştir.

Sihir masalları: Aile çatışmaları ve kurtuluş

Çocuklar sihir masalı dinlemeğe neden bu kadar heveslidirler?⁸ Giriş cümlesini duymasınlar: «Evvvel zaman içinde» —dikkatleri derhal toplanır. Arkadan bir Danimarka, Rus veya Fransız masalının gelmesi onları hiç ilgilendirmez. Bu nedendir? Eğer bütün edebi adaptasyonları iki onlar yazarın kısmen hatırladığı peri masalı anı-

7 Leon Garfield: Smith. London: Longmans young books, 1967.

8 Sihir masallarının edebi yapıları üzerine en iyi analiz İsviçreli Max Lüthi tarafından «Das europäische Volksmärchen» adlı (Bern, München: Francke, 1976.) yapıtında yapılmıştır. Şunlara da bakınız: D. W. Harding: Psychological processes in the reading of fiction. British Journal of Aesthetics. 2. 1962. s. 133-147. W. H. Auden: The quest hero. Texas Quarterly. Vol. 4. 1961. no. 4. s. 81-92.

larına dayanmakta, ancak gerçekte onun kişisel ruhsal amacına hizmet etmektedir.) bir yana bırakırsak, ve eğer sadece sözlü geleneğe yani tam anlamıyla sihir masallarına bağlı kalsak, o zaman şunları söyleyebiliriz :

Dinleyici bir takım motiflerle yalnızlığa itilmiş, bütün aile bağları kesilmiş kahramana yakından ilgilenmektedir. Zayıf güven yitilmiş, kahramanın macerasına ilginçtir. Kahramanın yardımcıları eski ailesinden değildir. Fakat bir süre önce ihlâl olan gerçek annenin de tekrar sahneye çıktığı olmaktadır. Kahraman yola düşer. Kendisine acınasızca işkenceler yapılır, karanlık bir biçime, belki bir vahşi hayvana dönüştürülür. İşte bu tamamen, eski beden - ruh birliğinden uzaklaştırılmış bir kişinin, artık gölgede kalan yanılla yaşamak zorunda olan kişinin, ruh durumunu yansıtmaktadır. Kahraman, bilinmeyen doğru sürüklenerek, cadılara, devlere, türlü kötü varlıklara, Rus masallarında Och büyücüsüne, Sırbistanlı Krabat Usta'ya, demir adama veya Grimm Kardeşlerin Rampunzel'deki cadısına teslim edilir.

Baba, en küçük kızına sonuncu armağanını vermek üzere yola düşer.

Unutmayalım ki, bütün bu olanlar, uzak bir yerdeki veya uzak bir sahnedeki kahramana değil, dinleyicinin kendisine olagelmektedir. Çünkü dinleyici, daha ilk sözlerle kendini kahramanın çatışmalarında izdüşümlemiştir. «Evvvel zaman içinde, bir tüccarın üç kızı vardı» sözlerini işittiminde, büyülenen, eleştirici uzaklığını ve düşüncüyü terkeden dinleyici, yani ben oluyordum. Ve çok uzun sürecek bir yolculuğa çıkarak, beni yalnız başıma bırakmak zorunda olan da benim babamdır. Dönüşünde ne armağan getireceğini soran da babam olmaktadır. Gerçeği söylemek gerekirse, bu sonuncu armağandır, bir vedadır, çünkü ayrılış kaçınılmazdır. En büyük kız aitin bir eibise ister. Ondan zaten başka türlü bir hareket beklenmez. İkinci kız da daha iyi bir dilekte bulunmaz. Fakat üçüncü kız olarak ben, benim gelecek yaşamım için gerekli olanı dilerim. Babama, benim dış dünyayla olan ilişkilerime köprü olmasını, ve büyülenmiş olarak öbür kişiliğine bürünmüş olan eşimle karşılaşmasını isterim. Beni seven ve benim tarafımdan sevilen babamdan beni serbest bırakmasını dilerim. Kızkardeşimle ilişkilerimi keserim. Ben, pratik, kullanışlı veya adet olanı değil, anlamsız şeyleri isterim— ve babamı, bir seri deneme ve kendimi aramalara, hata yapma ve olgunlaşmaya olanak sağlanması gerektiğini anlar. Damatla ilk karşılaşma, mutluluğa ermenin kısa başlangıcıdır. Aşklar tekrar ayrılacak ve uzun, üzücü ve tehlikeli bir arayış benim görevim olacak. Fakat sonuçta, ta yüreğimden bu aramanın boşuna olmayacağını bilmekteyim. Bü-